

הפורתח בכל יום..

הניוז היומי של דרשו.

Dirshu
דרשו ד' ועוזו
קרו עולמית להיווק
ועידוד לימוד התורה

מה
לומדים
היום

יום ראשון כ"ה תמוז תשע"ח | דף היומי בבלי: זבחים פו.
דף היומי בהלכה: מתחילת סימן שי"ז עד אמצע סעיף א' "וקשר שאינו של קימא".
מוסר: לקוטי אמרים מתחילת פרק י' עד "היוצא מדברינו".
קנין חכמה הלימוד השבועי: פרק י' והנה ודאי כי מלאכה' עד פרק יא' והנה דברתי עד הנה'.

הדף היומי בהלכה

קשר שניתן להתירו ביד אחת - האם מותר לקושרו בשבת?

מעצמו; קשר שקיים בו רק אחד משני תנאים אלו אסור רק מדרבנן; וקשר ששני התנאים אינם קיימים בו, מותר לקושרו.
ויש אומרים שקשר של קיימא אסור מדאורייתא גם כאשר אינו מעשה אומן; קשר המיועד להתקיים לזמן ממושך אסור מדרבנן, וקשר המיועד להתירו בתוך זמן קצר, מותר לקושרו. ולכל הדעות, קשר שאסור לקושרו, הוא אף כשאינו מוהק היטב וגם כאשר ניתן להתירו ביד אחת.
[שו"ע שיז, א, משנ"ב הקדמה, א, רה, וביה"ל ד"ה חלזון]

אחת מל"ט מלאכות שבת היא מלאכת 'הקושר'; וככל מלאכות שבת, אף מלאכה זו היתה בין מלאכות עשיית המשכן, בעשיית הרשתות לשם צידת החלזון להפקת צבע התכלת. ובמשנה מבואר שישנם שלושה סוגי קשרים: קשר האסור מדאורייתא, קשר האסור מדרבנן, וקשר שמותר לקושרו.
ונחלקו הראשונים במהותם של קשרים אלו: יש אומרים שקשר האסור מדאורייתא הוא רק כאשר הקשר - א. 'של קיימא', דהיינו שמיועד להתקיים לעולם, ב. 'מעשה אומן', דהיינו קשר חזק העשוי באופן שלעולם לא יופר

הדף היומי בהלכה

האם מותר לקשור ציצית בשבת על מנת להתירה במוצאי שבת?

הקושר לקושרו לזמן קצר בלבד; ולכן, לדוגמה, קשירת חוטי הציצית בשבת, שבדרך כלל נעשית על מנת שהקשר יתקיים לעולם, אסורה אף כאשר דעת הקושר להתיר את חוטי הציצית במוצאי שבת.
וכן קשר שאין נוהגים דווקא לקיימו לעולם, אף הוא קשר שלעתיים נמלכים לאחר קשירתו ומניחים אותו להתקיים לעולם - אסור חכמים לקושרו בשבת אף כאשר כוונת הקושר להתירו בתוך זמן קצר.
[ביה"ל שיז, א, ד"ה הקושר; ביאורים ומוספים דרשו, 2 ר9; וראה עוד שם, ר16]

כאמור, קשר המיועד להתקיים לעולם, נחשב לקשר 'של קיימא', אשר לכל הדעות אסור מדאורייתא לקושרו. והיינו שהקושר אינו קוצב בדעתו משך זמן מסוים להתקיימות הקשר; אף אם קובע בדעתו מועד להתירו, אף שהוא לאחר זמן רב מאוד - יש אומרים שאינו נחשב כקשר של קיימא.
ודעת הקושר קובעת את ההתייחסות לקשר רק כאשר מדובר בקשר אשר אין נוהג מסוים בנוגע למשך התקיימותו, או בקשר אשר בדרך כלל קושרים אותו לזמן קצר ודעתו לקיימו לעולם. אולם, קשר מסוים שבדרך כלל קושרים אותו על מנת שיתקיים לעולם, נחשב כשל קיימא' אף כאשר במקרה דעת

הדף היומי בהלכה

מי שדרכו לחלוץ את נעליו ללא התרת השרוכים - האם רשאי לקושרם בשבת?

אומרים - שבעה ימים; ולהלכה יש להחמיר, אף במקום הצורך ניתן להקל. והרגיל לקשור קשר מסוים על מנת לקיימו לזמן ממושך, אין לו היתר לקושרו בשבת על ידי שיחשוב להתירו בתוך הזמן הקצר הנ"ל; ולכן, לדוגמה, מי שדרכו לקשור את נעליו לזמן ממושך, וחולצן ונועלן ללא התרת הקשר - אינו רשאי לקושרן בשבת על דעת להתיר את הקשר במוצאי שבת.
[שו"ע שיז, א, ומשנ"ב הקדמה, ה, ו ריד; ביאורים ומוספים דרשו, 5; וראה שם, 9; וראה עוד ארחות שבת י, הע' ח]

בהמשך לאמור: השולחן ערוך מכריע כדעה הראשונה, שאיסור הקשירה תלוי הן בהיות הקשר 'של קיימא' והן בסוג הקשר. והרמ"א נוקט להלכה להחמיר כשתי השיטות; ועל פי זה אסור לקשור (מדרבנן) הן קשר שהוא מעשה אומן, גם כשהוא מיועד להתקיים לזמן קצר בלבד, למרות שלדעה השניה מותר לקושרו; והן קשר המיועד להתקיים לזמן ממושך גם כשאינו מעשה אומן, למרות שלדעה הראשונה מותר לקושרו. ונמצא, כי אין היתר לקשור בשבת אלא קשר שאינו מעשה אומן, המיועד להתקיים לזמן קצר בלבד.
ונחלקו הפוסקים מהו 'זמן קצר': יש אומרים - עשרים וארבע שעות, ויש

לרבי מרדכי בנדיקט זצ"ל היה ידיד ערבי שהיתה לו אחוזה בעיר העתיקה סמוך ונראה למקום המקדש. אחרי המלחמה הציע לו הערבי שיבוא לביתו כדי שיוכל להתבונן במקום המקדש

הגאון שהיה בקיא בכל אבן בהר הבית מתוך דברי חז"ל

ונראה למקום המקדש. אחרי המלחמה הציע לו אותו ערבי שיבוא לביתו ויוכל להתבונן במקום המקדש וחורבנו. ר' מרדכי ביקש מרבנו להתלוות אליו, באומרו שאם כבר יש לו אפשרות להתבונן במקום קדוש זה, כדאי להביא איתו ת"ח המבין בעניינים אלו.

רבנו בראותו את מקום החורבן, הצביע על מקום אחרי מקום בהר הבית והיה נדמה שהוא בקי ורגיל בכל ההר כאילו טייל במקום כבר מימים ימימה, בהכירו כל אבן, תל וגבעה. ר' מרדכי הפטיר ואמר: "אמנם שם על הר הבית הוא לא טייל בגופו, אך דרך המשניות וכל דברי התנאים והאמוראים, הראשונים והאחרונים, טייל בעמל ויגיעה עד שבקי הוא בכל אבן בהר הבית".

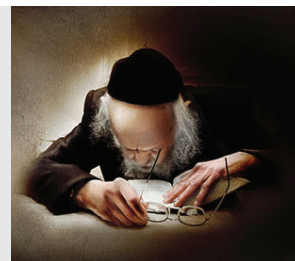
(ישורון כו)

מיוחד היה הגאון רבי אברהם יעקב זלזניק זצ"ל בציפייתו לישועה. לאחר פטירתו סיפר אחד מתלמידיו בישיבת 'עץ חיים', שפעם ביקש ממנו לערוך התרת נדרים על קבלה שקיבל על עצמו כיון שרואה שאינו יכול לעמוד בה. וכפי הדין שרק אחד מהשלושה צריך שידע את הנדר - גילה רק לו את הנדר משום שסמך עליו שלא יספר את נדרו לאיש. הנדר היה, שקיבל על עצמו בזמן תפלת נעילה שמעתה לא יסיח דעתו מצפיה לישועה. וכעת לאחר כמה חודשים רואה הוא שזה מפריע לו בשקיעותו בלימוד, לכן מבקש הוא להתיר את נדרו. אותו תלמיד התיר לעצמו לספר זאת לאחר פטירתו.

רבנו היה בקי בכל עניני מקדש וקדשיו, לא הניח דבר מכל עניני המקדש שלא בירר כשמלה כדרכו בבירור כל השיטות. לרבי מרדכי בנדיקט זצ"ל, אחי מחותנו, היה ידיד ערבי שהיתה לו אחוזה בעיר העתיקה בירושלים סמוך

פניני הפרשה

הראה מרן הגר"ח לנכדו על תמונות הגרי"ש אלישיב והגראי"ל שטיינמן שהיו תלויות על המקרר בביתו, ואמר לו: "הנה, כך הראה אותם הקב"ה לאדם הראשון, כאשר הם מחייכים..."

"גדולי ישראל יישארו עליזים ושמחים לפני ה' יתברך, עם כל הקשיים שסובלים למען הכלל"

והמשיך מרן שליט"א להסביר כוונתו: "הרי הראה הקב"ה לאדם הראשון דור דור ודורשיו, דור דור ומנהיגיו וחסידיהם, ומשמע בחז"ל (אבות דר"נ פרק ל"א) שהראה לו אותם 'משחקים לפניו' - מדוע הראה אותם מחייכים? כי אדם הראשון ראה את כל התלאות שיהיו לדורותיו, לכן הקב"ה רצה לומר לו כי אעפ"כ הם יחייכו... על אף הכל גדולי ישראל יישארו עליזים ושמחים לפני ד' יתברך, עם כל הקשיים שסובלים למען הכלל".

(כאיל תערוג, מתוך מוסף זכרון יתד נאמן למרן הגרי"ש זצ"ל, תמוז תשע"ג)

ראשי המטות לַכְּנִי יִשְׂרָאֵל (במדבר ל ב)

סיפרו בני ביתו של מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א, סיפור מעניין שאירע עמו בער"ח תמוז תשע"ג: מרן שליט"א חלף ליד המקרר בביתו, וראה כי תלויות שם תמונות של גדולי ישראל רבים, וביניהם תמונת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל ומרן הגראי"ל שטיינמן [זצ"ל] כשהם מחייכים חיוך רחב.

אמר מרן הגר"ח לנכד שלייה אותו: "הנה, הנה, כך הקב"ה הראה אותם לאדם הראשון. כך, כאשר הם מחייכים..."

"כעבור זמן ביקש אבי לשלם את שכר הלימוד כפי שסוכם, ומה גדולה היתה תדהמתו כאשר רבי אלעזר מנחם שך סירב בכל תוקף לקבל תשלום..."

מעשה שסיפר בנו של הגאון רבי שמחה זליג ריגר זצ"ל הדיין דבריסק

ולא מגיע לי כל תשלום.

"ראוי לציין, כי מה שהפליא אותנו במיוחד בסירובו התקיף של רבי אלעזר מנחם שך, היתה העובדה שבאותה תקופה היה ידוע כעני מרוד. נעליו היו קרועות וכובעו בלוי ומחורר. חולצה אחת היתה לו אותה היה מכבס בעצמו כל שבוע לכבוד שבת. ובכל זאת לא הסכים לקחת פרוטה 'כי לא מגיע לי...' "כשניגש אבי עם הבעיה שנוצרה לרבי איסר זלמן, לא רצה משום מה להתערב והפנה אותו להכרעת חתנו רבי אהרן קוטלר זצ"ל, שכבר אז כאברך צעיר אמר שיעורים בשיבה. כששמע רבי אהרן על מה הנידון, הגה רעיון מקורי ומבריק כדי לאלץ את ר' אלעזר להתרצות ולקבל שכרו. הוא פנה אליו ואמר לו: 'אם כדברך שהנער מוכשר ללמוד ולהבין גם ללא עזרתך, נעמידו במבחן. ניתן לו להכין לבדו את התוס' הגדולים במסכת בבא קמא דף עז המשתרעים על כל העמוד, והיה אם יצליח להבינם כראוי בפרק זמן של חצי שעה, הצדק עמך. אך אם לא יצליח, הרי ההוכחה שצריך הוא את עזרתך, והשכר מגיע לך בדין.' "סוף דבר היה", מסיים הרב ריגר את סיפורו, "ששני הצדדים הסכימו להצעתו של רבי אהרן, אלא שאני, נער צעיר, לא ידעתי חכמות... הציעו לי אתגר מעניין ונענית לו. התרכזתי בכל כוחי בלימוד התוס' והצלחתי, ובכך הבאתי לנצחוננו של מרן ראש הישיבה הגרא"מ שך".

(מוסף שבת קודש סוכות תשנ"ט מתוך 'ארחות חסיד') (עריכת)

"אמנם כללו של דבר, כמו שחמדת הממון רבה, כן מכשלותיו רבים. וכדי שיהיה האדם נקי מהם באמת, עיון גדול ודקדוק רב צריך לו. ואם נקה ממנו ידע שהגיע כבר למדריגה גדולה..." (מסילת ישרים פרק יא).

על זהירותו המופלגת בממון והתבטלותו העצמית של מרן ראש הישיבה רבי אלעזר מנחם שך [זצ"ל], סיפר בהתפעלות בנו של הגאון רבי שמחה זליג ריגר זצ"ל, הדיין דבריסק, כפי שזוכר מהתקופה שלמדו יחדיו בשנת תרע"ז כבחורים צעירים בישיבת סלוצק בראשות רבנו רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל. וכה סיפר:

"בהיותי נער צעיר כבן שנים עשרה נכנסתי ללמוד כתלמיד מן המניין בישיבת סלוצק המעטירה. עקב גילי הצעיר ביקש אבי מראש הישיבה למצוא לי רב חבר מטובי התלמידים שילמד עמי ויקדמי לרמה התורנית הנדרשת, תמורת תשלום הגון. רבי איסר זלמן מלצר הציע מיד את אחד מוטובי התלמידים והשקדנים של הישיבה, בחור בשם אלעזר מנחם שך שהיה מבוגר ממני בשבע שנים. ואכן למדנו יחדיו בהצלחה רבה.

"כעבור זמן ביקש אבי לשלם את שכר הלימוד כפי שסוכם, ומה גדולה היתה תדהמתו כאשר סירב רבי אלעזר מנחם שך בכל תוקף לקבל תשלום, ונימוקו עמו: נכון, סוכם מראש שאקבל תשלום על קידומו של הנער בלימוד, אבל במציאות אינו צריך לדידי. מתעלה הוא מכח עצמו מחמת כשרונותיו הברוכים

פניני הפרשה

שנים אחר כך החליט הרב פינק להגשים את שאיווה משחר ימיו, לעלות עם משפחתו לארץ ישראל. בפריז עלו על המטוס לארץ, והנה לפליאתו ראה על סיפון המטוס נוסעים חרדים רבים מן הרגיל...

המשפט הפלאי של הגר"א קוטלר זצ"ל שהובן כעבור שנים

ז'נרו ואחר כך כרבה של ארגנטינה, החליט הרב פינק להגשים את שאיווה משחר ימיו, לעלות עם משפחתו לארץ ישראל. בפריז עלו על המטוס לארץ, ולפליאתו ראה על סיפון המטוס נוסעים חרדים רבים מן הרגיל... הוא התעניין על כך, ונחרד לשמוע כי רבי אהרן קוטלר נפטר ומטוס זה נושא את ארונו של שר התורה, וחנה כאן לנחיתת ביניים בדרכו לארץ ישראל. מיד הלם בו הזכרון: הוא נזכר בזעזוע במשפט שחזר רבי אהרן שנים רבות קודם לכן: - "כשאני אסע לארץ, תוכל גם אתה לעלות אליה!"

(נר לשלחן שבת מתוך 'תפארת יעקב')

וַיִּסְעוּ... וַיִּחַנו... וַיַּעַל אֶהָרֶן הַכֹּהֵן אֶל הָרֹקֵחַ עַל פִּי ה' וגו' (במדבר לג לז-לח) בלבו של הגאון רבי יעקב פינק, מי שהיה רבה של ארגנטינה, גברה השאיפה לעלות לארץ ישראל, אולם ידוע כי עוד נכחו לו תפקידים בביצורה של היהדות בדרום אמריקה. בשנת תש"ו, בעובור דרך ארה"ב נסע להיוועץ בדבר עם הגאון רבי אהרן קוטלר. רבי אהרן סבר כי אסור לו לנטוש את משמרתו, ועודדו לדחות את מחשבתו הטובה לשנים אחרות. והוסיף: "כשאני אסע לארץ, תוכל גם אתה לעלות אליה!"

לסיפור זה היה המשך פלאי... שנים אחר כך, לאחר שכיהן כרבה של ריו דה

השו"ת היומי

האם ציפרניים של אינו יהודי צריכות קבורה או שריפה מחשש סכנה?

משולחנו של הרה"ג רבי מרדכי הלוי שוורצבורד שליט"א מורה הוראה 'נאות שמחה' - מודיעין עילית

כתב בשם מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א, שבגויה אין רוח רעה שורה על ידיה וצפרניה, והביא לשון הרמב"ם פ"א מטומאת מת הי"ג שהגוי אינו נטמא במת והרי זה דומה לבהמה שנגעה במת, א"כ גם צפרניה הרי הם כצפרני החתול שאין בהם מחוש, נמשל כבהמות נדמו.

שאלה: בביתנו יש עובדת פיליפינית שעוזרת לסבתא הזקנה. האם יש להקפיד שלא תשליך צפרניה, ע"פ המבואר בחז"ל שיש בצפרניים סכנה למעוברת וצריך להקפיד להשליכם לבית הכסא או לשרפם? או שמא בגוי לא שייך דין זה. **תשובה:** בספר 'מלכים אומניך' להגר"י זילברשטיין שליט"א (פ"ד הערה יח)

רבונו העולמים, ידעתי...

תפילת 'רבונו העולמים' שחיבר הרה"ק רבי מאיר מאפטא זע"א - לכבוד יום ההילולא, כ"ה בתמוז

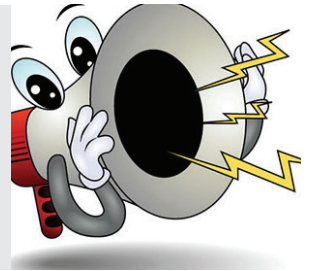
על פני לבלתי אֶחָטָא, וְיִשְׁמַח לִפְנֵי תְּמִיד בְּךָ אֲשֶׁר בְּרָאתִי לְכַבֹּדְךָ, וְאֶהְבֶּתְךָ תִּבְעֵר בְּקֶרְבִּי, וּמִחֲקִמְתְּךָ תִּאֲצִיל עָלַי לְהִיּוֹת נֶגֶד עֵינֵי גְדֻלַּתְךָ וּגְבוּרַתְךָ וּמַעֲוֹת עֲרָכִי וְחֲסְרוֹן בִּינְתִּי, וְלֹא יִגְבֶּה לִבִּי, וְלֹא אֶרְדּוּף אַחֵר הַכְּבוֹד וּגְדֻלָּה וְעֹשֶׁר כִּי אִם תִּכְסֹּף נַפְשִׁי לַעֲשׂוֹת רָצוֹנְךָ הַיָּשָׁר בְּעֵינֶיךָ, וְאֶהְיֶה מוֹכֵן בְּכָל רָגַע לְמִסֵּר נַפְשִׁי רֹחִי וְנִשְׁמָתִי וְגוֹפִי וּמַאֲדִי עַל קִדְשֵׁיךָ שְׁמֶךָ, וְהִסֵּר כָּל הַמַּסְכִּים הַמְכַדִּילִים בֵּינִי לְבִינֶךָ, וְהַחֲזִירֵנִי בְּתִשְׁבּוּבָה שְׁלֵמָה לִפְנֶיךָ. וְיוֹנֵעַם לִי כָּל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי וְלֹא יִבְלָגְלֵנִי שׁוֹם עֲנֹן מַעֲבֹדְתְּךָ הָאֲמִתִּית, וְלֹא תַעֲלֶה קִנְאָת אָדָם עָלַי וְלֹא קִנְאָתִי עַל אַחֵרִים, וְלֹא אֶתְאַוֶּה לְשׁוֹם דָּבָר זֹלַת רָצוֹנְךָ.

וְהוֹרִינוּ דָּרְךָ חֲשִׁיךְ לַעֲבֹדְךָ בְּלֵב נָכוֹן וְזָךְ וּבִשְׁמִיחָה וְרוּחַ נְמוּכָה וּבְאַהֲבַת עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל, וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמֶךָ עַל יְדֵי וְעַל יְדֵי זְרָעִי וְזָרַע זְרָעִי עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת וְלֹא יִפְצָא פֶּסוּל בְּנוֹ חֲלִילָה, וְנִנָּצַל מִחֲלוּל הַשֵּׁם, וְנִזְכָּה לַעֲסֹק בְּתוֹרַתְךָ לְשִׁמְחָה בְּתַמִּידוֹת מִתּוֹךְ הַרְחָבָה, בְּתִשְׁבּוּבָה וּבְדַעַת וּבִשְׁמִיחָה וּלְבַיט טְהוֹר, וְנִשְׁמֵר מִכָּל חֲטָא וּמִכָּל עוֹן, וְנִשְׁמַח בְּדַבְּרֵי תוֹרַתְךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ לַעֲוֹלָם וָעֶד, וְנִזְכָּה לְתַנּוֹן אֶת אֲשֶׁר הֶעֱוִינוּ וְלֹא נִבּוֹשׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא נִכָּלֵם לַעֲוֹלָם הַבָּא אֲמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן:

תפילה זו היה רגיל הרה"ק רבי שלמה מראדומסק לאומרה בכל יום ערב ובוקר, באומרו שסגולה נוראה לפרנסה ולהצלחה לאומרה בכל יום.

רבונו העולמים, ידעתי כי הנני בידך לבד בחמור ביד היוצר. ואם גם אתאמץ בעצות ותחבולות וכל יושבי תבל יעמדו לימיני להושיעני ולתמוך נפשי - מפלעדי אעז ויעזרתך אין עזרה וישועה. ואם חלילה יחפצו כלם להרע, אז אתה בחמלתך תשים עיניך עלי ותשקוף עלי לטובה ממעון קדשך. הנה חבלים נפלה לי בנעמיים, וישועתי באה, ועזרתי תגלה. לכן עזרני רבונו העולמים, להיות עיני פתוחות לראות תמיד אמתות הדבר הזה, ויהי תקוע וקבוע אמונתך בלבי בכל עת לכל אסור לא בדבור ולא במעשה ולא במחשבה לעבד זולתך חלילה, כי אם תרדף נפשי רצונך הטוב באמת.

גם עזרני לכל מוש מרעיוני ומלבי גדלתך וגבורותיך והופעת חיותך בכל רגע, וקוטן ערפי בין מעשיך, ומה נחשב אני בין יצוריך, וכאין אני נגד בראיך אם גם הייתי נקי מכל חטא, ומה גם כי עונותי רבו למעלה ראש נקלתי מכל בראיך, כי הם עושים רצונך אשר לך נוצרו ואני בגבה לבי מתעב בעיניך. ועזרני להיות מדת הנקעה וספלות רוח דבוק בלבי וברעיוני בכל עת ובכל רגע, ותהיה יראתך

החפצים בחיים - חפץ חיים יומי

מי שקיבל לשון הרע על פלוני - האם עליו לבקש ממנו מחילה?

הצטרפו אלינו ללימוד היומי בספר 'חפץ חיים'

חברו, שעל הצער שגרם לו יצטרך לבקש מחילתו. ומטעם זה יש שהוסיפו (שיעורי עיון) שאף אסור לבקש מחילה ממי ששמע עליו לשון הרע, כי בבקשתו יגרום לחברו צער ועגמת נפש על שדברו עליו לשון הרע. ואף יש בזה לפעמים גם איסור רכילות באם יבקש מחילתו, שהרי מיד חברו יכול להבין מי הוא שסיפר הדברים. כמו כן, אם רק חשב על פלוני דבר רע, לא הוזכר שצריך לבקש ממנו מחילה. ובטעם הדבר יש שביאר (שו"ת לחפץ בחיים ח"א סי' ה), שהאיסור בקבלת לשון הרע אינו עצם השמיעה אלא הוא מחמת הנזק של המסופר בכך שהשומע חושב בלבו גנאי עליו. ומכיון שהוציא הדבר מלבו, ועכשיו אינו חושב עליו רע ולמעשה אין לו שום נזק ממה שחשב עליו, אין צריך לבקש מחילה.

בסעיף יב (כלל ו' מהלכות לשון הרע) כותב החפץ חיים: מהו התיקון למי שנכשל ושמע לשון הרע והאמין לו בלבו - שיתחזק להוציא הדברים מלבו, שלא להאמינם, ויקבל על עצמו על להבא שלא לקבל עוד לשון הרע על אדם מישראל, ויתוודה על זה.

בביאורים ומוספים שבמהדורת 'דרשו' מצינים כי כאן לא הזכיר החפץ חיים שצריך גם לבקש מחילה מהאדם שעליו שמע את הלשון הרע, כפי שכתב לעיל (כלל ד סע' יב) לענין המספר לשון הרע ושב בתשובה שחייב לבקש מחילה. ובטעם הדבר יש שכתבו (נתיבות חיים) ששמיעת לשון הרע וקבלתה שונה מסיפור לשון הרע, שאף שהיא אסורה, אינה כעבירה שבין אדם לחברו לענין שיצטרך מחילה עבורה, אלא אם כן הלך מחמת הסיפור ששמע וציער את

המוסר היומי

הקב"ה בעצמו מזרז לישראל שיתפללו לפניו על צרותיהם

מתוך לימוד המוסר היומי בספרי החפץ חיים:

כי בודאי ישמע לקול שוועתנו, כמו שמצינו הרבה פעמים בתורה הקדושה ובנביאים, שהקב"ה מתאוה לקול תפילתנו, וזירז אותנו שבכל עת צרה וצוקה נצעק לפניו לעורר רחמיו עלינו.

ואמרו במדרש: אין הקב"ה חפץ לחייב כל בריה, אלא מבקש שיתפללו לפניו ויקבלם, ואפילו אין אדם כדאי להענות בתפילתו ולעשות עמו חסד, כיון שמתפלל ומרבה בתחנונים אני עושה חסד עמו".

[ליקוטי אמרים י', בשינויים קלים]

"הנה, אף שידוע לכל דאסור להרהר אחר מידותיו של הקב"ה ואחרי הנהגתו, כי בוודאי הדין אתו ודרכיו צדיקים וישרים, מכל מקום מותר לאדם להציע ולהפיל טענותיו לפני הקב"ה, על כל צרה ופגע שקרה לו. ואדברנה, מצינו בכתוב שהקב"ה בעצמו מעורר לאדם שיסדר טענותיו וצרותיו לפניו, ככתוב: הַמִּזְכִּירִים אֶת יְיָ אֵל דָּמִי לָכֵם: וְאַל תִּתְּנוּ דָּמִי לוֹ עַד יָכוֹן וְעַד יִשִּׁים אֶת יְרוּשָׁלַם תְּהִלָּה בְּאַרְצָא. ואם כן, כמה וכמה עלינו לשפוך שיחה תחינה ובקשה לפני הבורא ית"ש, שהוא מלך רחמים, ולא ליתן דומיה לו, עד שישלח לנו בחסדו עזרתו מקודש,

"כמעט והתעלפתי! הרב שך חייב לי הכרת הטוב!?" מי אני? מה אני? על מה הוא 'חייב לי' משהו!?"

הגה"צ ר' ראובן קרלנשטיין על הכרת הטוב של גדולי ישראל זיע"א

"וַיִּדְבֹּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר נִקֵּם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים" (במדבר ל"א, א'-ב')

ציווי לנקום וציווי להכיר טובה

הנה, הציווי לנקום את נקמת בני ישראל במדינים היה למשה בעצמו, ואילו למעשה כתוב: "וישלח אותם משה אלף למטה לצבא אותם ואת פנחס בן אלעזר הכהן לצבא וכל הקודש וחצוצרות התרועה בידו" – משה מטיל את התפקיד על פנחס ואינו יוצא בעצמו למלא את ציווי ה'.

יש להבין, מה קרה למשה? מדוע אין הוא יוצא בעצמו להלחם במדינים, והלוא ציווי ה' היה מופנה אליו?

חז"ל מבארים כי משה אמר שאין הוא יכול להלחם בעצמו במדינים, והלוא ציווי ה' היה מופנה אליו?

חז"ל מבארים כי משה אמר שאין הוא יכול להלחם בעצמו במדינים משום שהוא גדל בארץ מדין. טענתו בפיו: "אינו בדין שאני מיצר למי שעשה בי טובה, המשל אומר בור ששתיית ממנו מים אל תזרוק בו אבן" (במדבר רבה כ"ב, ג). ועדיין הדברים טעונים באור: מדוע משה עושה "חשבונות"? ואם גדלת במדין? הקב"ה מצווה אותך לצאת ולהלחם במדינים – עליך לצאת, בלי לעשות חשבונות! מבאר הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל: כשם שיש מצוה "נקם" יש גם מצווה שלא להיות כפוי טובה, להכיר טובה למי שהיטיב עימי. היה ברור אפוא למשה, כי כשהקב"ה אומר לו "נקם", אין הכוונה שינקם בעצמו, שהרי זה מהווה סתירה גמורה למצוות הכרת הטוב! לא יתכן בשום אופן שבעולם שהקב"ה יצווה לעשות דבר שביצועו כרוך בכפיות טובה. ובהכרח כי כוונת הקב"ה היתה שינקם על ידי שליח.

ומה איתנו, רבותי? האם אנחנו באמת מקפידים לא להיות כפויי טובה? נראה לי שלא תמיד אנחנו שמים לב די הצורך לענין זה. אנחנו רגילים לקבל טובות מהקרובים לנו ביותר, ואדרבה, ככל שמקבלים יותר – זה נכנס לשגרה ולא זו בלבד שלא מכירים טובה די הצורך אלא עוד באים אליהם בטענות... רבות! לא להיות כפויי טובה! סיפר לי מגיד שיעור בישיבה הקטנה "תפארת ציון", שהיה מנהג בישיבה שלקראת סוף "זמן חורף", טרם יצאו הבחורים ל"בין הזמנים", היה מרן הרב שך זצ"ל מגיע לישיבה, ומוסר שיחת חיזוק לקראת היציאה לחופשה.

בשנה אחת הרב שך לא הופיע. עבר יום ועוד יום, התקרבו הימים האחרונים של ה"זמן" והרב לא הגיע. "נכנסתי אליו" – סיפר לי אותו מגיד שיעור – "ואמרתי לו: 'רבה! יש לכם 'קביעות' לבוא אלינו לישיבה לקראת סוף הזמן, ולחזק את הבחורים טרם צאתם לחופשה'."

נאנח הרב שך ואמר לי: "אוי! גם לישיבה שלי אינני הולך. בקושי רב אני מצליח לסחוב את עצמי עד ה'כולל' הסמוך להתפלל. זה מה שאני יכול. לדבר בפני הבחורים ולמסור להם שיחה – אין לי כוחות. אני חלש מאוד."

"נו", סיים הרב שך את דבריו, "השם יעזור שהתלמידים יצליחו בלימודם, ויגדלו בתורה ובראית שמים". אף אני איחלתי לו איחולי בריאות איתנה, ושיזכה לעוד שנים רבות וארוכות של העמדת תלמידים, ופניתי לצאת מן החדר... בעודי עומד על מפתן הדלת, שמעתי את קולו של הרב שך שפונה אלי

ואומר לי: "אנטשולדיג מיר! אני מבקש סליחה! אליכם, בעזרת ה', אני אבוא!" התפלאתי מאוד וניסיתי לומר לו שאני מבין את מצבו, וכי אינו רוצה, חלילה, להטריחו, אך הוא נשאר בשלו: "אליכם אני, בעז"ה, אבוא!" ומיד הוסיף ואמר: "אני חייב לכם הכרת הטוב..."

כמעט והתעלפתי! הרב שך חייב לי הכרת הטוב? מי אני? מה אני? על מה הוא 'חייב לי' משהו?

הרב שך הוסיף ואמר: "אתם ה'בעל תפילה' בישיבת פונבז' בימים הנוראים. התפילה שלכם מעוררת אותי. לכן אני חייב לכם הכרת הטוב..."

מורי ורבותי! אני מבקש לשאול אתכם שאלה קטנה: בישיבת פונבז' מתפללים יותר מאלף אנשים בימים הנוראים. יש עוד מישהו אחד שידע שהוא חייב בהכרת הטוב לבעל התפילה?

אני מתאר לעצמי שרוב רובם של בעלי התפילה רוצים מאוד את התפקיד... אדרבה, אם ננסה להוריד אותם מתפקידם, ולומר להם שהשנה הם לא יתפללו – ה' ירחם מה יהיה... אף על פי כן – אין זה מוריד כי הוא זה מחיוב הכרת הטוב שצריך כל אחד לחוש כלפיהם!

הרב שך אכן הגיע למסור את השיחה, סיים הלה את סיפורו!

עד היכן חיוב הכרת הטוב!

מספרים על הרב מברסק זצ"ל, שכל מי שעשה לו, עפעס, איזושהי טובה קטנה פעם אחת – הוא לא היה שוכח לו זאת כל החיים!

סיפר לי המשגיח של ישיבת קמניץ, רבי משה אהרן זצ"ל, את המעשה הבא: אברך צעיר עשה בר מצוה לבנו בשכונת בית וגן. באותו לילה ירד בירושלים שלג, עס איז געווען געפערלאך...

הגעתי במונית להשתתף בשמחתו. לפתע אני רואה מונית נוספת שמגיעה, ויהודי זקן יוצא ממנה, וסוחב את עצמו לכיוון אולם השמחה.

שפשפתי את עיני שוב ושוב לראות אם אין אני טועה...

לא! אני לא טועה! רבי חיים שמואלביץ הגיע לשמחה...

"מדוע הטריח ראש הישיבה את עצמו לבוא לשמחה ובפרט בלילה חורפי שכזה?" שאלתי. "למיטב ידיעתי ראש הישיבה אינו קרוב משפחה של בעל השמחה" הוספתי.

"נכון! אינני קרוב משפחה", אמר. "אך אני חייב 'הכרת הטוב' לבעל השמחה. הוא מגיע, דרך קבע, ל'שמועס' שלי..."

"ב'שמועס' של ראש הישיבה אין מקום אפילו לעמוד... מה מוסיף לכם אותו אברך", הבעתי את תמיהתי בפניו.

נענה רבי חיים שמואלביץ ואמר לי: "מה אתם מדברים? 'ציבור' נוצר מ'יחידים'. אם אחד לא יבוא ועוד אחד לא יבוא – אשאר עם ארבע קירות..."

רבי חיים שמואלביץ חש "הכרת הטוב" כלפי כל אחד ואחד, מתוך מאות רבות של מאזינים, שבא לשמוע את דבריו.

א מוראדיגע זאך!

רבותי! אלו דברים שנוגעים אלינו למעשה צריך לזכור אותם, לא להיות כפויי טובה! לחוש הכרת הטוב כלפי מיטיבנו.

(יחי ראובן)